

RAKE

VANEMAEALISED TÖÖTURUL

Kerly Espenberg

6.06.2013

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Uuringu taust

Uuringu eesmärk:

- välja selgitada, kui palju on vanemaealisi töötajaid, millistes **töötingimustes** töötatakse, milliste **ohuteguritega** kokku puudutakse, millised on enamlevinud **töökeskkonnaalased puudused ja probleemid töökohal**, kas **töökohti kohandatakse**, kas esineb **vanusest tingitud ebavõrdset kohtlemist** ning milline on **vanemaealiste tervislik seisund**.

Uuringu tellija:

- Sotsiaalministeerium

Uuringu teostaja:

- Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE

Uuringu teostamise aeg:

- mai-detsember 2012

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Metoodika

Uuringu etapid:

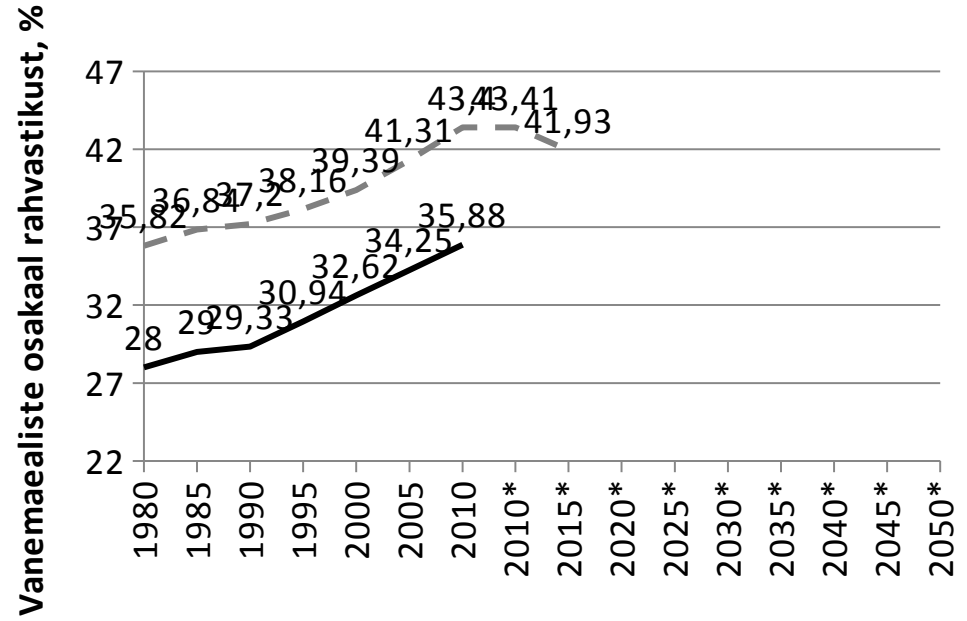
- Seaduste, strateegiate ja arengukavade analüüs
- Töövaidluskomisjonidele, kohtutele, õiguskantslerile ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule laekunud kaebuste analüüs
- Küsitlus vanemaealiste hulgas (kokku 1001 osalejat) ning andmete analüüs
- Küsitlus ettevõtjate hulgas (kokku 201 osalejat) ning andmete analüüs
- Kaardistus 2011. aastal Äripäeva edukamate ettevõtete top-100, vastutustundliku ettevõtluse indeksi põhjal koostatud ettevõtete edetabeli ülaossa kuuluvate ettevõtete ning suuremate avalik-õiguslike organisatsioonide seas, et saada ülevaade headest näidetest
- Fookusgrupid

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Teema olulisus

- Eesti rahvastik vananeb

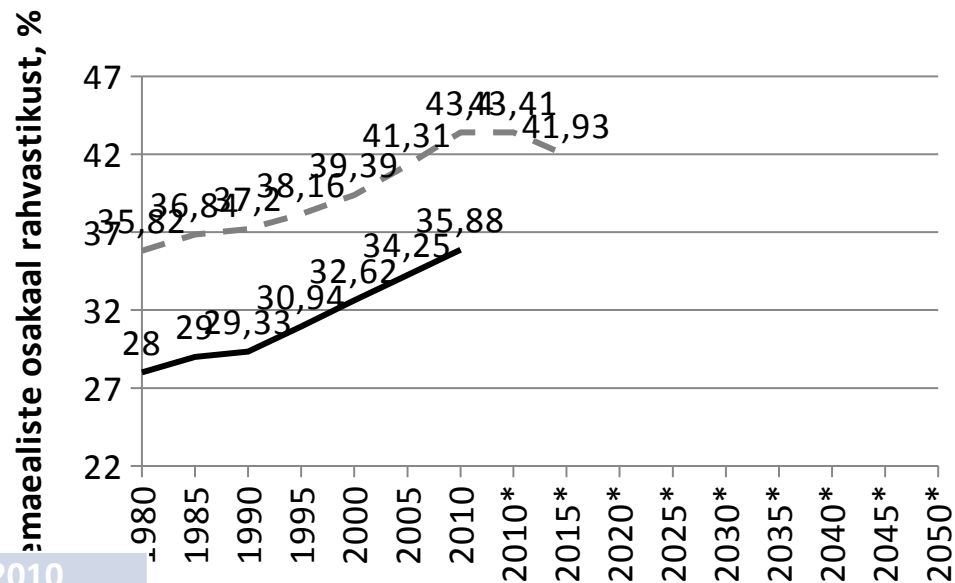

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Teema olulisus

- Eesti rahvastik vananeb

	2005		2010	
	EL-27	Eesti	EL-27	Eesti
Oodatav eluiga				
Mehed	75,4	67,3	76,7*	70,6
Naised	81,5	78,1	82,6*	80,8
Tervena elatud aastad				
Mehed	60,7	48,3	61,7	54,1
Naised	62,1	52,4	62,6	58,2
Tööturult väljumise iga	60,9	61,7	61,5	62,6*

- Eluiga on lühike
- Tervelt elatud aastate arv on madal
  - Keskmiselt väljutakse tööturult vanaduspensioniea saabudes

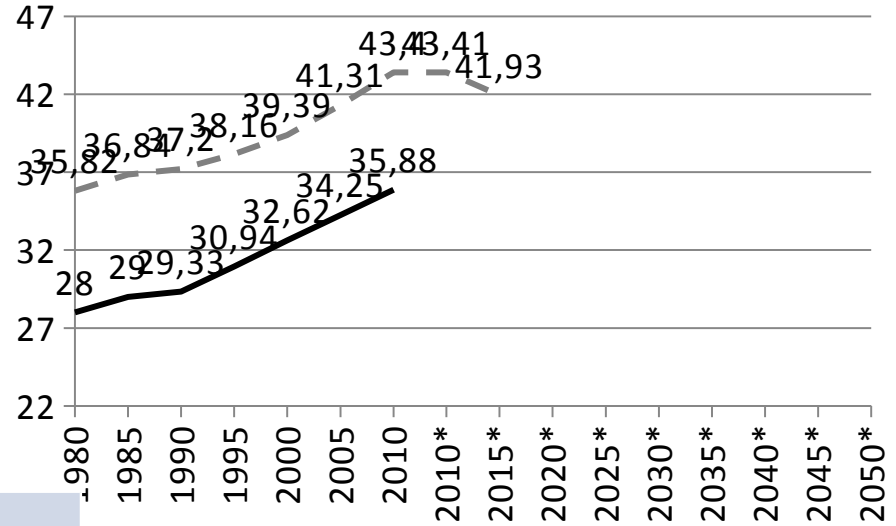

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Teema olulisus

- Eesti rahvastik vananeb

65+ vanemaealiste osakaal rahvastikust, %

	2005		2010	
	EL-27	Eesti	EL-27	Eesti
Oodatav eluiga				
Mehed	75,4	67,3	76,7*	70,6
Naised	81,5	78,1	82,6*	80,8
Tervena elatud aastad				
Mehed	60,7	48,3	61,7	54,1
Naised	62,1	52,4	62,6	58,2
Tööturult väljumise iga	60,9	61,7	61,5	62,6*

- Eluiga on lühike
- Tervelt elatud aastate arv on madal
- Keskmiselt väljutakse tööturult vanaduspensioniea saabudes

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Hoiakud, suhtumine

Ettevõtted ei taju rahvastiku vananemist probleemkohana:

- Enamiku (83%) tööandjate hinnangul ei ole vananeva personali probleem nende organisatsioonis oluline küsimus
- 77% organisatsioonide juhtidest ei arva, et vanemaealiste töötajate osakaal nende organisatsioonis kasvab järgmisel 5 aastal olulisel määral

VANANEVA PERSONALI PROBLEEM EI OLE OLULINE (n=167)

Enamik töötajatest ei jõua järgneva 5-10 aasta jooksul vanaduspensioniiikka

Tehnoloogilised arengud võimaldavad vanemaealistel inimestel oma tööülesandeid sama edukalt täita 37

On piisavalt potentsiaalseid uusi töötajaid 28

Ettevõtte personalipoliitika tagab ettevõttesiseselt pensionile siirduvate töötajate asendamise nooremate töötajatega 12

Muu 16

VANANEVA PERSONALI PROBLEEM ON OLULINE (n=34)

Märkimisväärne osa kogunud töötajatest jõuab järgneva 5-10 aastaga vanaduspensioniiikka 59

Kvalifitseeritud töötajaid on vähe 17

Muu 15

Ettevõttes puudub personalipoliitika järelkasvu loomiseks, et pensionile siirduvaid töötajaid asendada 9

21.06.13

0 20 40 60 80 100

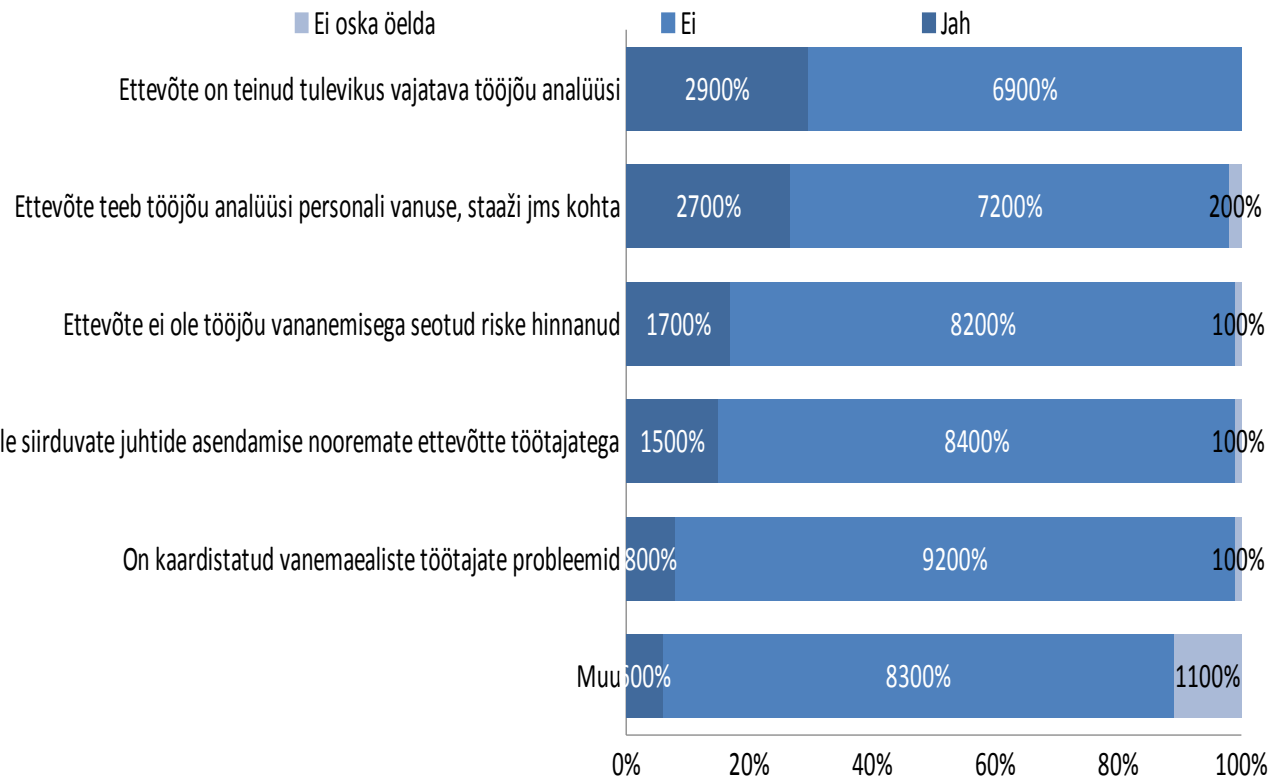

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Hoiakud, suhtumine

Ettevõtted ei taju rahvastiku vananemist probleemkohana:

- Valdav enamik tööandjatest (82%) ei ole tööjõu vananemisega seotud riske organisatsiooni jaoks hinnanud

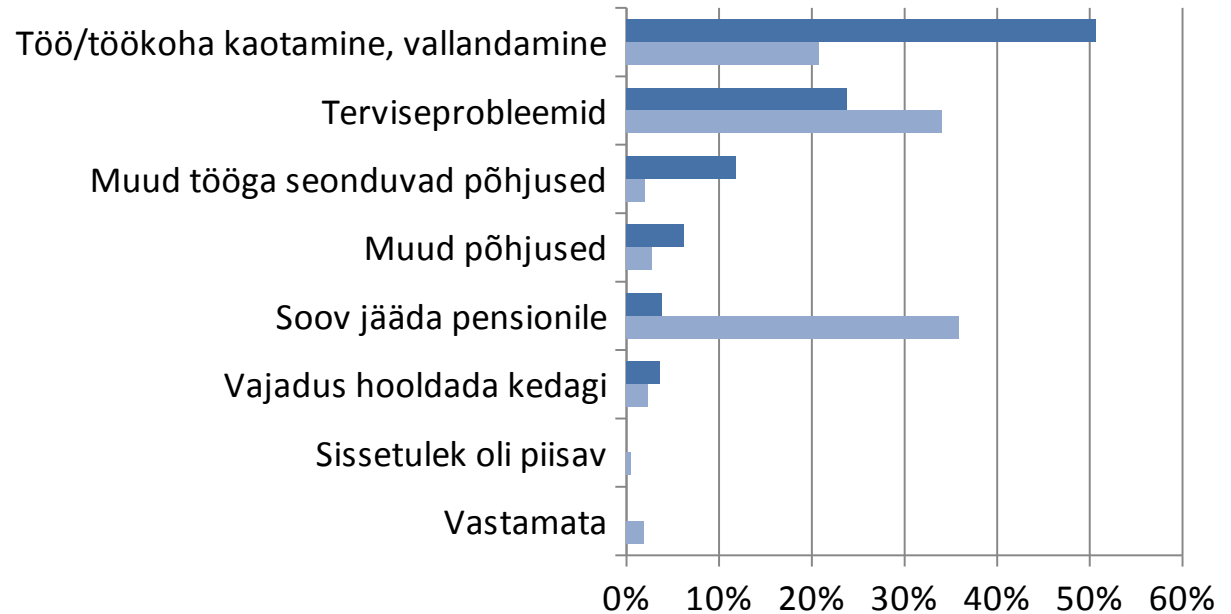

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Hoiakud, suhtumine

*Vastanute jagunemine töötamisest
loobumise peamise põhjuse alusel*

■ Töötu ■ Mitteaktiivne

Peamised probleemkohad, mis pärsivad vanemaealiste osalemist tööturul:

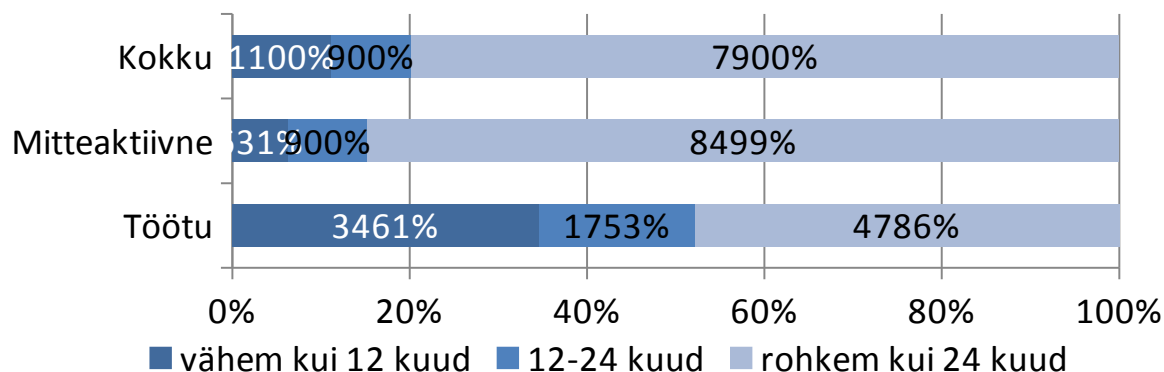
- Kehv tervis
- Vajadustele mittevastavad töötingimused
- Vananenud teadmised ja oskused
- Madal ettevõtlikkus

➤ **Ei leia kohta tööturul**

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Pikaajaline töötus

Töötute ja mitteaktiivsete vanemaealiste jagunemine töötä oleku perioodi alusel (%), ESA

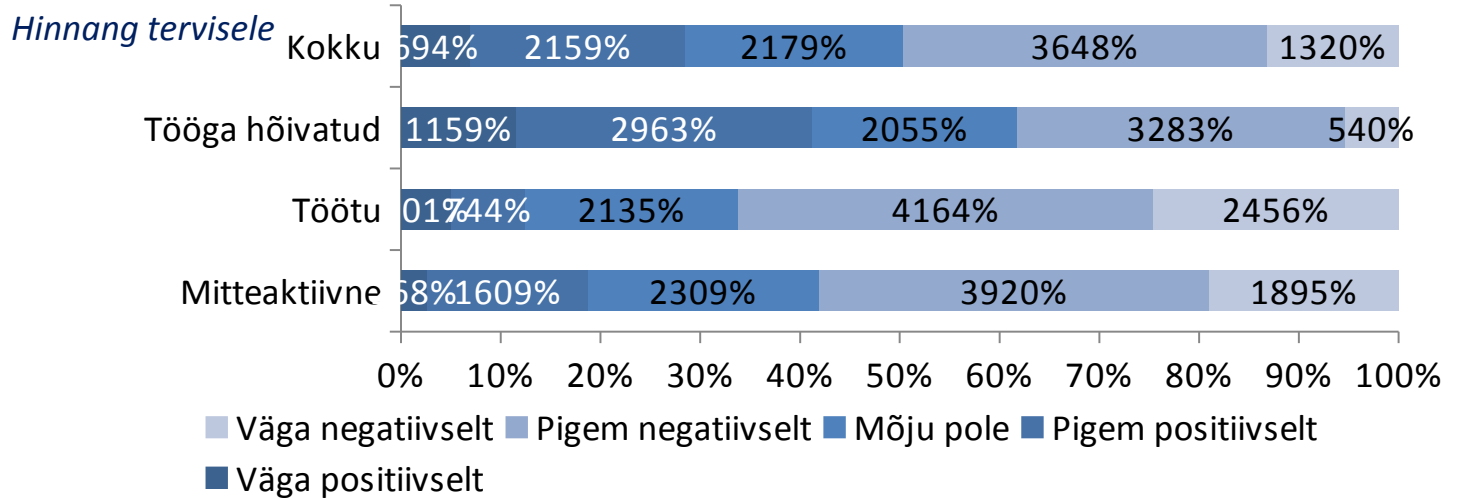
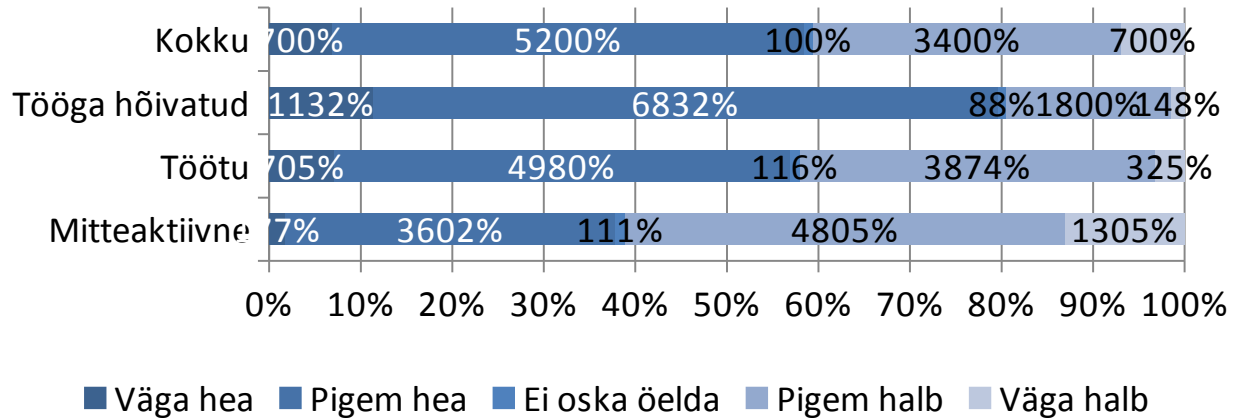
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vanusegrupp 15-24						
Töötute arv (tuhat)	7,9	10,0	21,3	23,4	16,1	14,6
Enam kui 12 kuud töötä (% töötutest)	30,4	24,0	26,8	37,2	39,1	30,1
Vanusegrupp 25-49						
Töötute arv (tuhat)	17,8	19,5	53,2	63,6	49,0	39,3
Enam kui 12 kuud töötä (% töötutest)	50,6	25,6	25,6	47,5	58,0	56,0
Vanusegrupp 50-74						
Töötute arv (tuhat)	6,3	8,9	20,5	28,9	21,8	16,6
Enam kui 12 kuud töötä (% töötutest)	69,8	49,4	33,2	47,4	67,0	71,1

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Tervis

- Selge seos tervisliku seisundi ja töötamise vahel

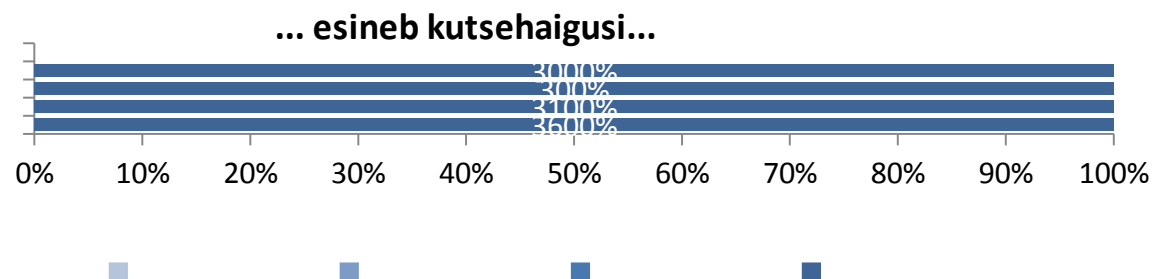
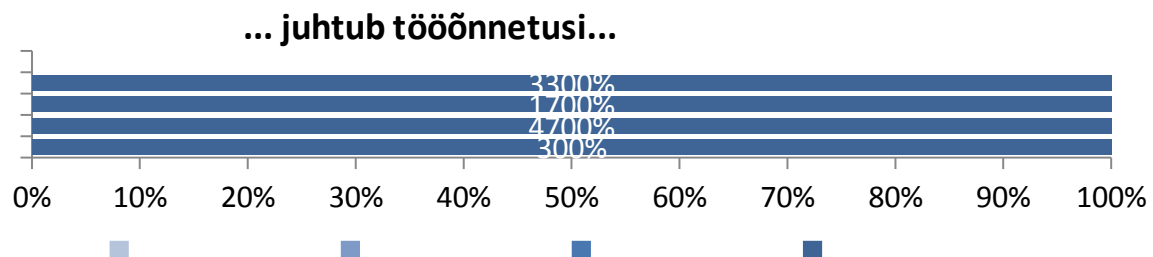
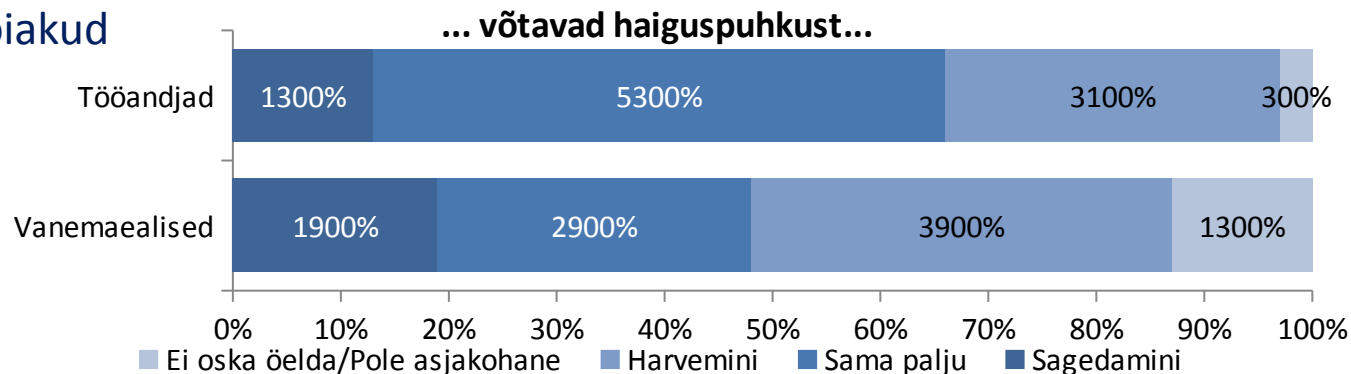

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Tervis

- Hoiakud

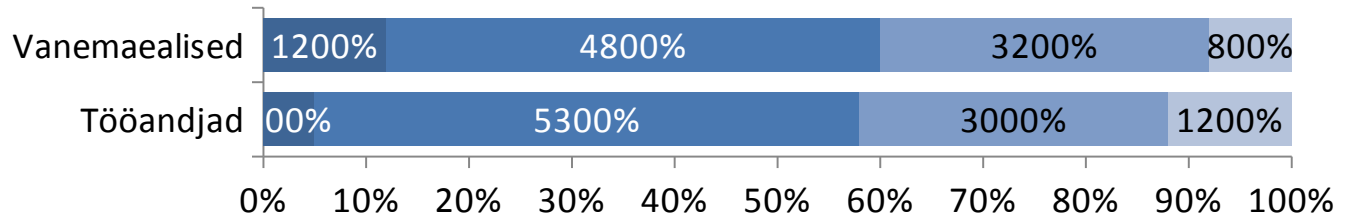

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

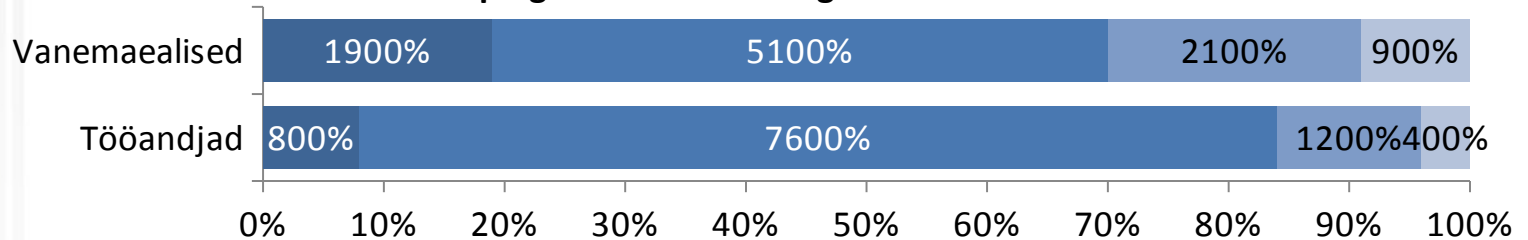
Tervis

- Hoiakud

... füüsilist pingutust nõudva tööga hakkama...

... vaimset pingutust nõudva tööga hakkama...

Võrreldes nooremaelistega, vanemaealised töötajad saavad...

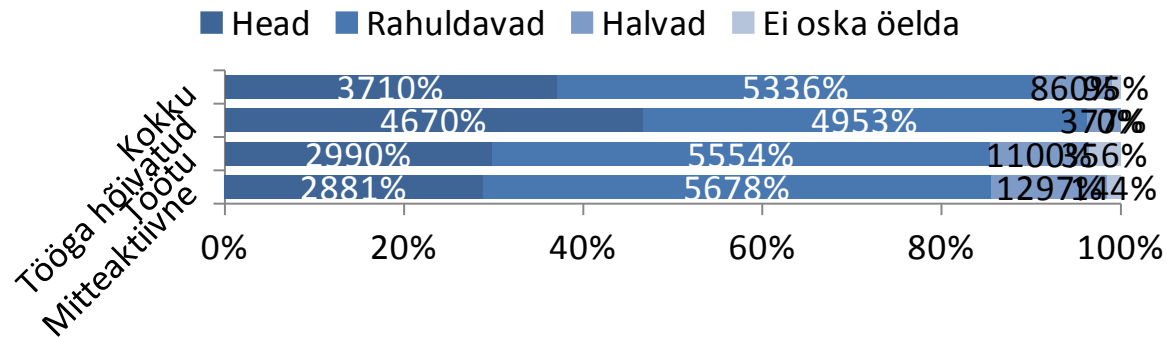
- Oma töövõimet hindavad vanemaealised üldiselt kõrged: 70% peab oma füüsilise töö ning 80% vaimse töö võimet väga heaks või heaks

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Töötingimused

- Hinnang töötingimustele

Oma töövõimet hindavad vanemaealised üldiselt kõrgelt: 70% peab oma füüsilise töö ning 80% vaimse töö võimet väga heaks või heaks

- Töökoht on liiga raske

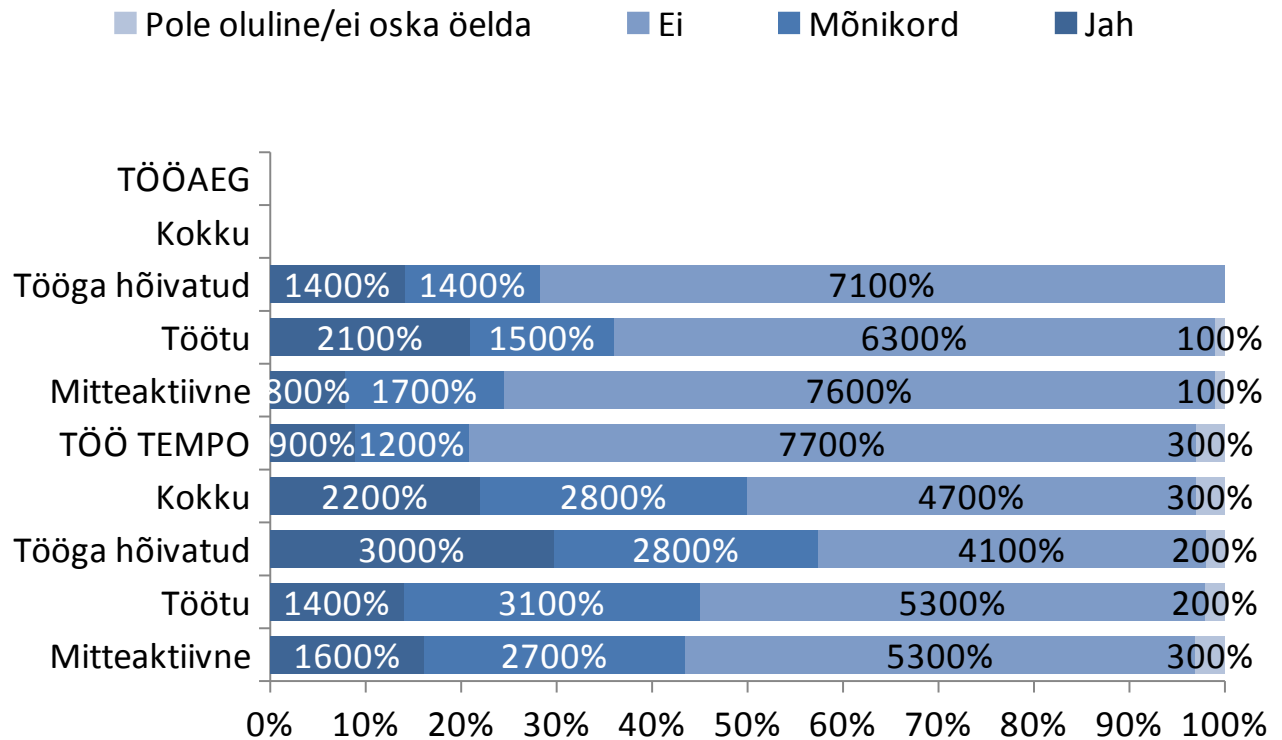
— Raske saada — Oidke ei ole nõus — Pigem pole nõus — Pigem nõus — Täiesti nõus

Sotsiaalteaduslike
rakendusuuringute
keskus
RAKE

Töötingimused

- Valdavalt on töötingimused jäigad

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Töötingimused

- 23% vanemaealistest sooviks töötada osalise töökoormusega (tegelikkuses teeb seda 10%), kuid **89% ei ole avaldanud tööandjale soovi oma tööaja muutmiseks** ning **83% ei ole avaldanud soovi oma töökoha kohandamiseks**
- Ka **töötajate töölepinguis või kollektiivlepingus puuduvad sätted, mis arvestaks töötaja vanusega** kas tööaja ja puhkuse korraldamisel, töökeskkonna ohutegurite vähendamisel või töökoha kohandamisel (enam kui 88% vastanuist ei tea, et sellised aspektid oleksid nende töölepingus või asutuse kollektiivlepingus kajastatud)
- 71% vastanuist tõi välja, et nende perearst pole tundnud huvi nende töötingimuste ja töö iseloomu vastu
- Uuringus osalenud vanemaealiste sõnul on tööandja teinud neile ettepaneku tööaja kohandamiseks 4% ning töökoha kohandamiseks 8% vastanute puhul

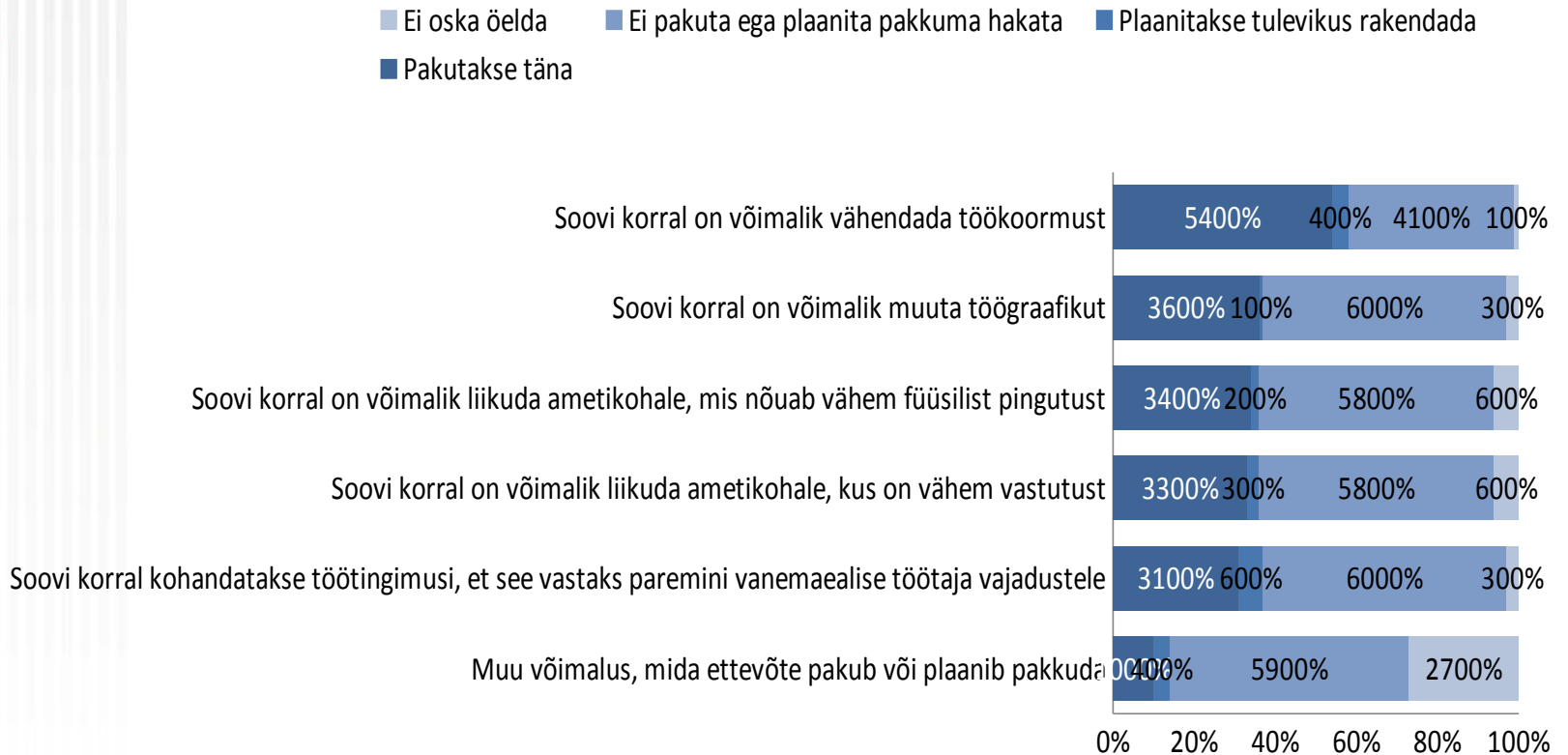

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Töötingimused

- Märkimisväärne osa tööandjatest ei ole mõelnud, kuidas muuta vanemaealiste töötajate jaoks töötamine mugavamaks

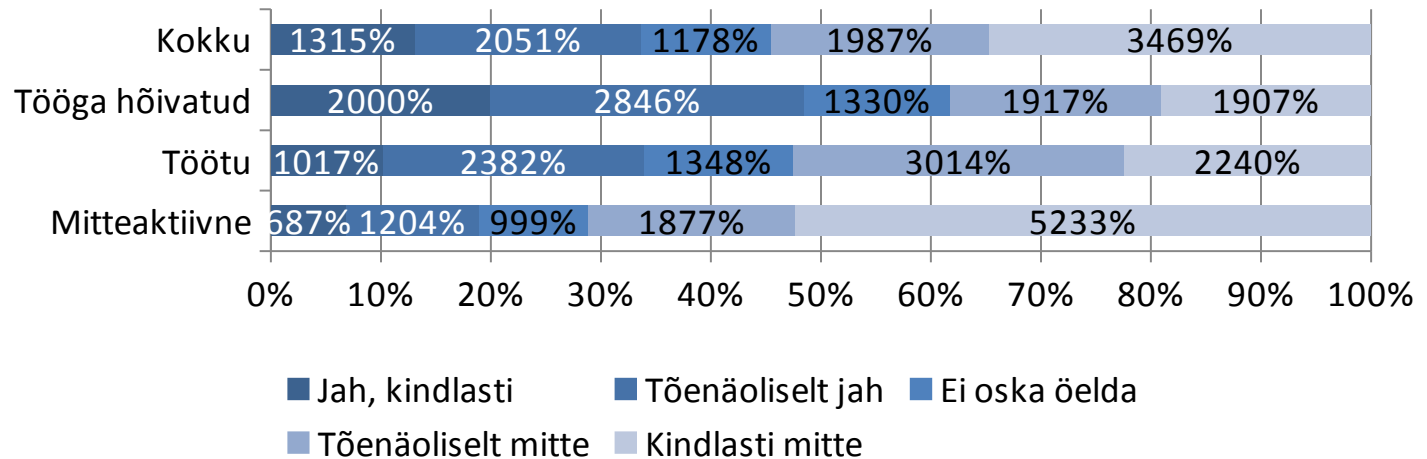

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Teadmised ja oskused

- 82% vanemaealistest leiab, et nende töö ja kvalifikatsioon on/olid omavahel kooskõlas
- Samas pole paljud vanemaealistest kindlad, et neil õnnestuks leida oma oskustele ja töökogemusele vastav töökoht

- Üle poole hõivatud vanemaealistest hindab võimalust saada koolitust oma erialaste oskuste parandamiseks heaks või väga heaks...
- ... samas vaid kolmandik (34%) kõigist vastajaist on saanud osaleda koolitusel, kui nad on ise selleks soovi avaldanud

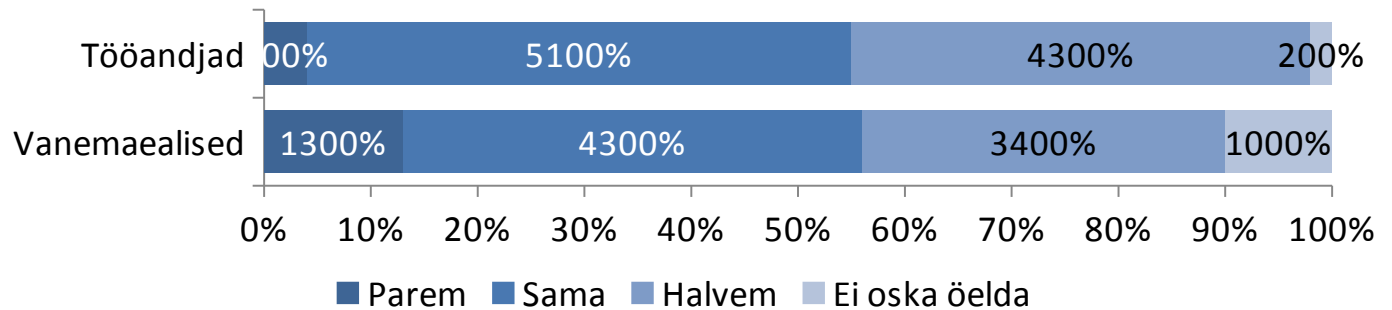

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

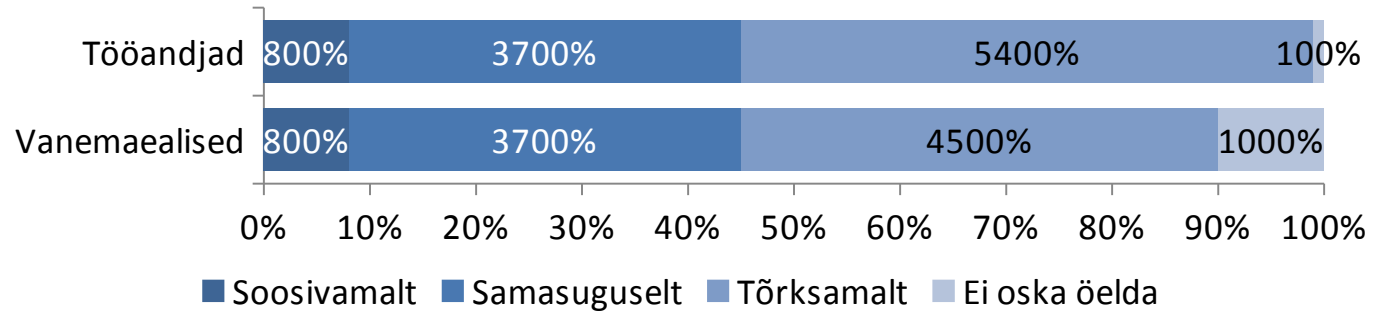
Teadmised ja oskused

- Hinnangud

vanemaealiste teadmiste/oskuste vastavus kaasaegsetele töömeetoditele

vanemaealised töötajad suhtuvad uute tööalaste tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõttu

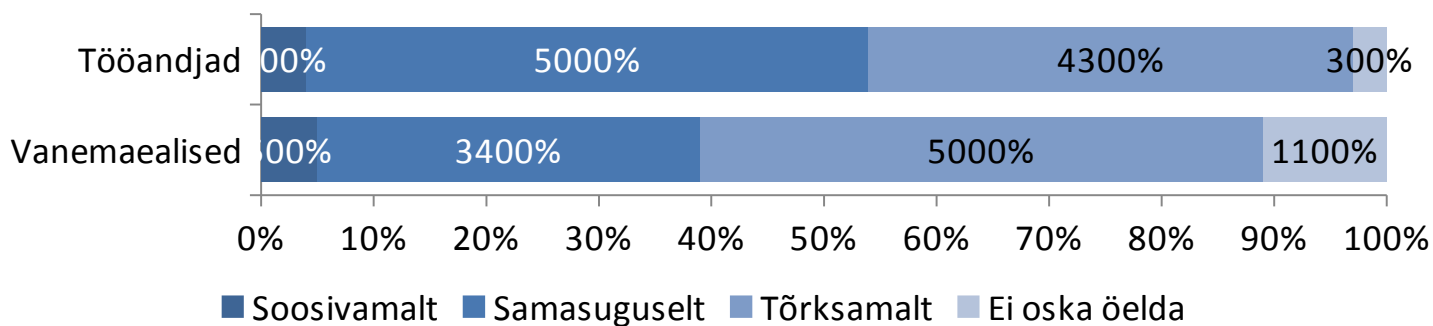

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

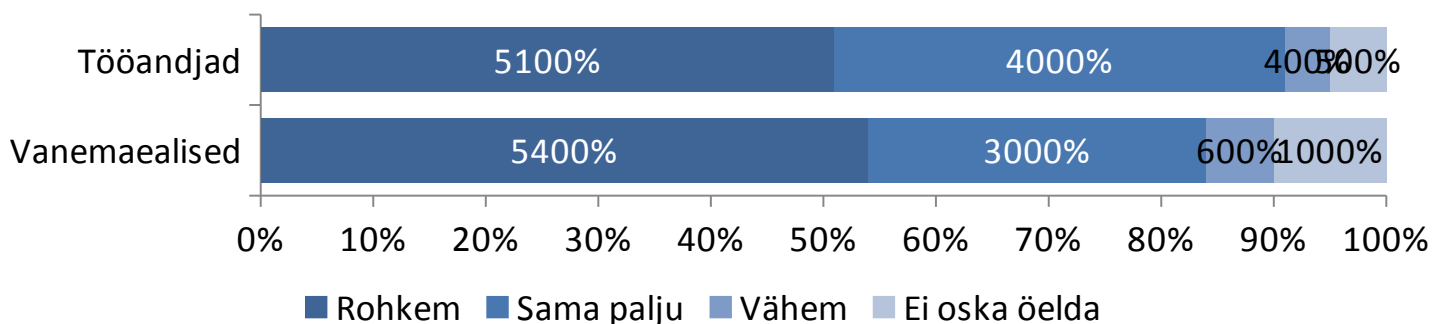
Teadmised ja oskused

- Hinnangud

vanemaealised töötajad suhtuvad organisatsiooniliste muutuste tegemisse

vanemaealistel töötajatel võtab uute tööoperatsioonide õppimine aega

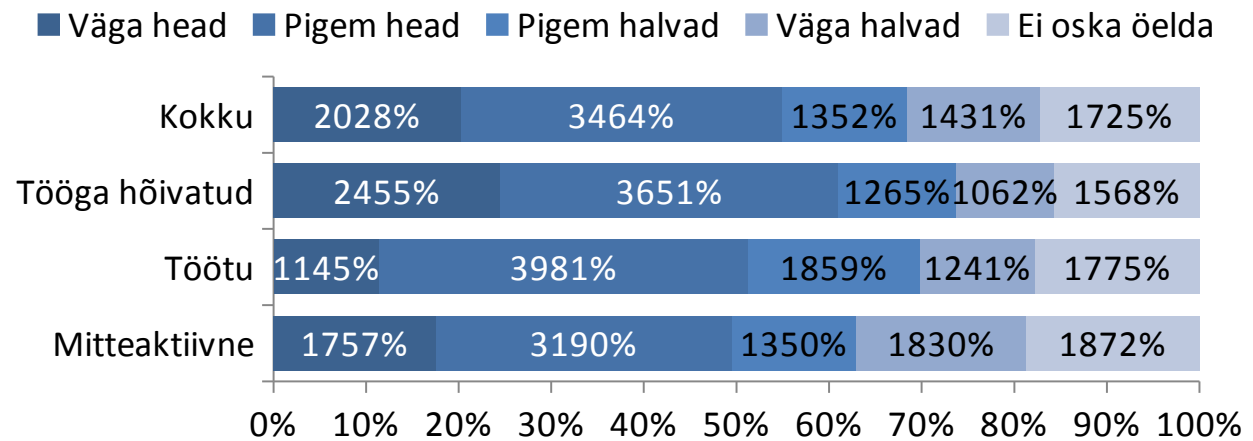

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Teadmised ja oskused

- Koolitus

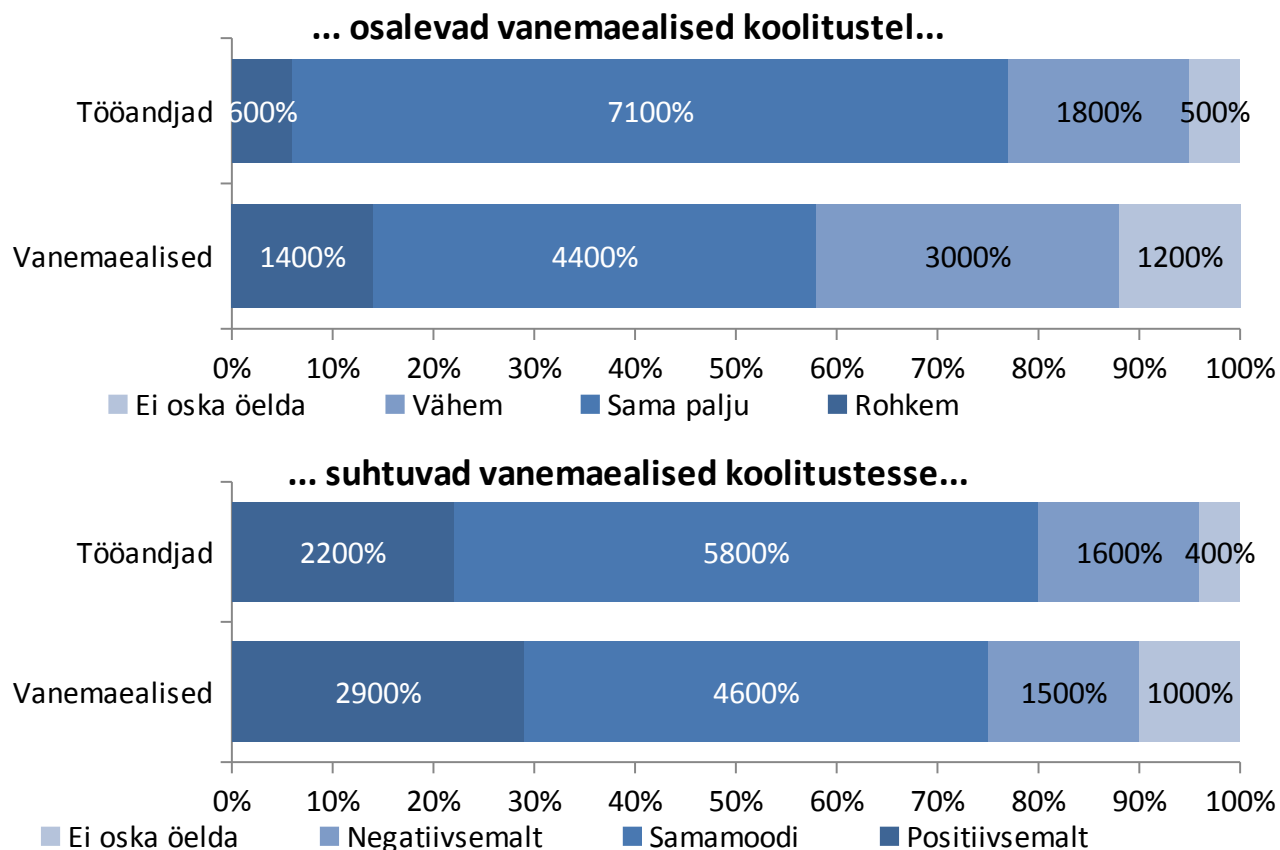
Vanemaealiste hinnang võimalusele saada oma praegusel või viimatisel töökohal koolitust oma erialaste oskuste parandamiseks

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Teadmised ja oskused

- Koolitus - hoiakud

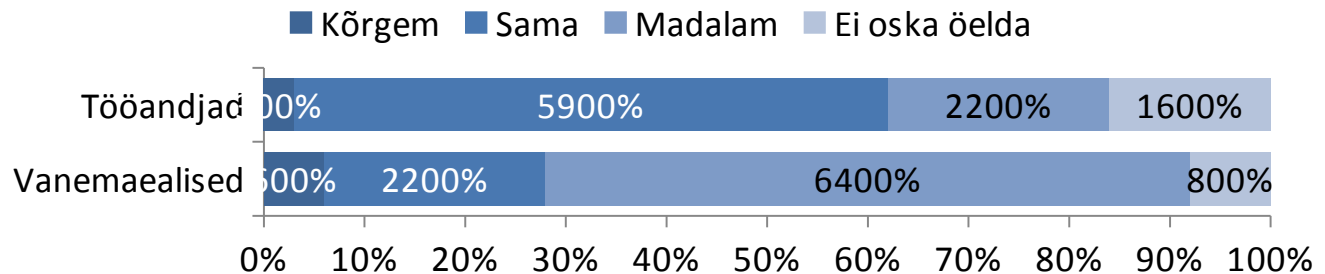

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Vanusest tingitud ebavõrdne kohtlemine

Ei ole Eestis levinud:

- 90% uuringus osalenud vanemaealistest ei ole oma töökohal kohanud vanusega seotud ebavõrdset kohtlemist, 6% on seda isiklikult kogunud
- Suur osa (70%) uuringus osalenud tööandjatest arvab, et töötaja palkamisel ei ole vanus oluline, kuigi osaliselt sõltub see ametikohast.
- 11% tööandjatest tunnistas, et nad väldivad uute töötajate palkamisel pigem vanemaealisi töölekandideerijaid
- Enamik tööandjatest (84%) väitis, et ei teinud majanduskriisi ajal vallandamisel/koondamise otsuseid lähtuvalt töötajate vanusest

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Vanusest tingitud ebavõrdne kohtlemine

- **Voliniku** kantselei esitatud andmete kohaselt on volinikule esitatud avaldustes **14 juhul** tuginetud ebavõrdsele kohtlemisele vanuse tõttu. Kahe avalduse korral keeldus volinik arvamuse andmisest ebapiisavate andmete tõttu. Kahel juhul nõustas volinik avaldajat avalduse esitamisel töövaidluskomisjoni. Ülejäänud juhtudel on volinik kaebuse esindajat ja tööandjat nõustanud.
- **Õiguskantsleri** kantselei avaldatud andmete kohaselt **ei ole** ajavahemikus 2004-2012 (seisuga 19.06.2012) õiguskantslerile esitatud ühtegi avaldust diskrimineerimisvaidluse lahendamiseks töösuhetes esineva vanuselise diskrimineerimise kohta.
- **Töövaidluskomisjonide** esitatud andmete kohaselt on neile on esitatud **üheksa avaldust**, milles vanemaealine isik tugines ebavõrdsele kohtlemisele. Diskrimineerimist ei ole ühelgi juhul tõendatud.
- **Kohtulahendite** andmebaasi ja kohtutelt saadud andmete kohaselt on vanemaealised isikud maakohtu menetluses lahendatud töövaidlustes **neljal** korral väitnud otsest diskrimineerimist töösuhete ajal või lepingu ülesütlemisel. Ühelgi juhul ei tuvastanud kohus, et isikut oleks diskrimineeritud vanuse tõttu.

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

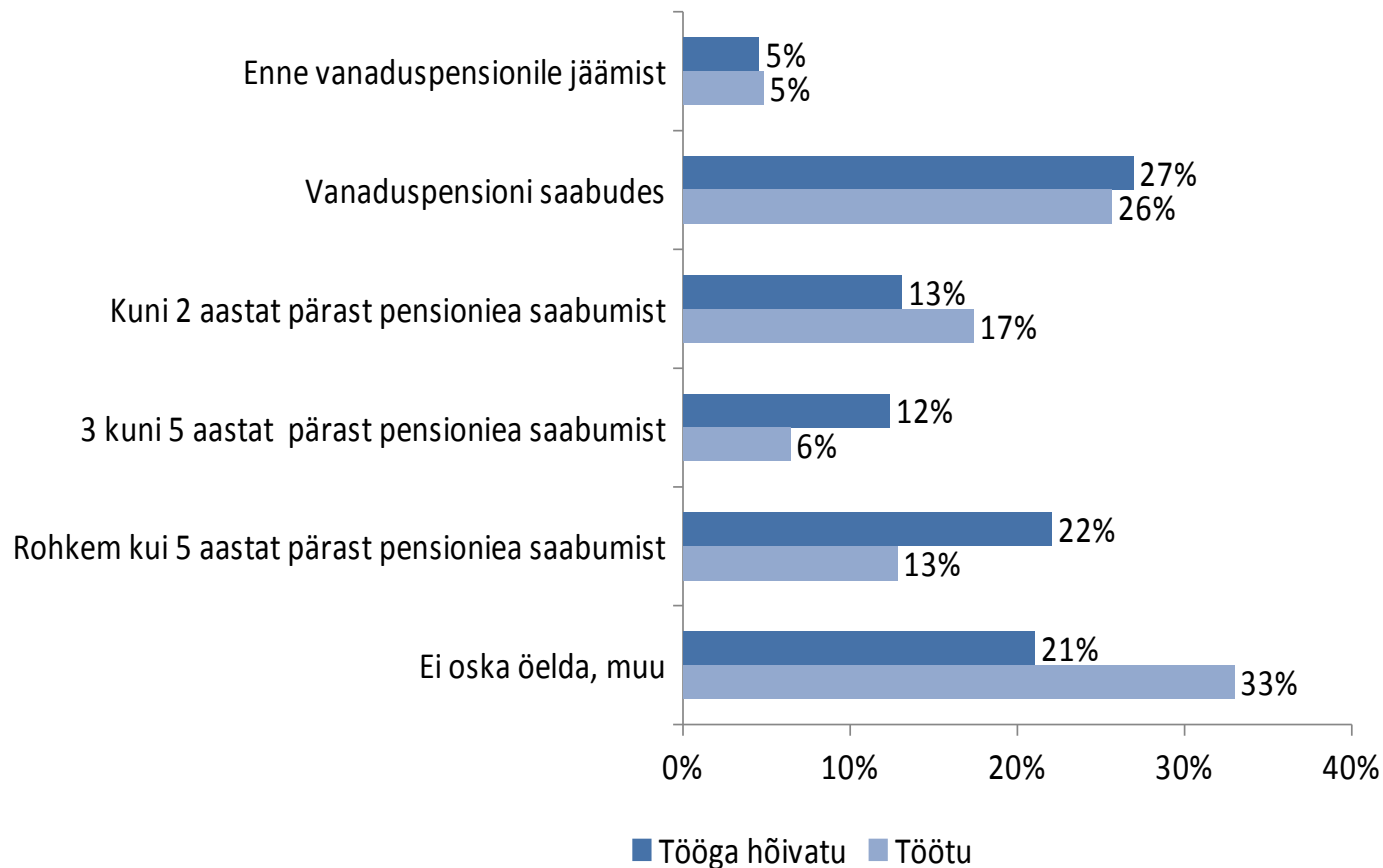
Hoiakud, suhtumine

- Tööandjad näevad vanemaealiste töötajate põhieelisena **töö- ja elukogemust**
- Sagedamini nimetati ka **stabiilsust, kohusetunnet, lojaalsust, usaldusväärust, vastutustunnet, tasakaalukust, suhtlemisoskust, suuremat tööle pühendumist ja rahulolu töötingimuste ja palgaga, distsiplineeritust ning väikeste laste puudumist.**
- Peamiste puudustena näevad tööandjad vanemaealise töötajaskonna puhul **terviseprobleeme, töövõime langust** (aeglast töötempot ning töoviljakuse vähenemist) ning seda, et vanemaealised töötajad **väsivad kiiremini.**
- 43% tööandjate hinnangul on vanemaealiste teadmiste/oskuste vastavus kaasaegsetele töömeetoditele halvem võrreldes nooremaealiste töötajatega
- Probleemina nähakse ka vanemaealiste **vastuseisu uuendustele ja muudatustele** ning **vähem valmisolekut nendega oma töös kohaneda.** Üle poole (54%) tööandjatest arvab, et vanemaealised suhtuvad uute tööalaste tehnoloogiliste lahenduste vastuvõttu tõrksamalt. Samuti leiab 51% tööandjatest, et vanemaealistel töötajatel võtab uute tööoperatsioonide õppimine enam aega ning 43%, et nende organisatsioonis suhtuvad vanemaealised üldiselt ka organisatsiooniliste muudatuste tegemisse tõrksamalt.

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Hoiakud, suhtumine

Millal plaanite jääda pensionile?

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Hoiakud, suhtumine

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Tööpoliitika mõju vanemaealiste hõivele

- Töölepingu seaduses (TLS) ja Avaliku teenistuse seaduses (ATS) ei ole küll eraldi keskendunud vanemaealistele töötajatele, kuid samal ajal ei ole vastavalt seadustele töötajate vanus aluseks, et töölepingut üles öelda, mis tagab teatud kaitse vanemaealistele töötajatele.
- Kuigi vanemaealised on Tööturuteenuste ja -toetuste seaduses määratletud kui üks tööturu riskirühmadest, **ei ole ükski Tööturuteenuste ja -toetuste seaduses määratletud aktiivne tööturumeede spetsiifiliselt suunatud vanemaealiste tööhõive, töövõime ja tööoskuste parandamiseks.**
- Samuti **ei soodustata vanemaealiste elukestvas õppes osalemist.**

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Sotsiaalpoliitika mõju vanemaealiste hõivele

- **Eestis kehtiv pensionisüsteem sisaldab nii meetmeid, mis soodustavad inimeste töötamist ka pensionieas (edasilükatud vanaduspension, võimalus töötada ka vanaduspensioni saamisel), samal ajal on aga mitmeid meetmeid, et tööturult enne pensioniea saabumist väljuda ning mille korraldus ei motiveeri tööturule edasi jääma (eelpension, töövõimetuspension)**
- **Pensionipoliitika soodustab vanemaealiste hõive kasvu:**
  - Pensioniea järk-järguline tõus
  - Võimalik on pensionieas töötada
- Eelpensioni kasutamine on kasvanud (Sotsiaalkindlustusameti andmetel on alates 2007. aastast ennetähtaegse vanaduspensioni saajate arv suurenenud 9437-lt 20 602 inimeseni 2012. aastal)
  - **Edasilükatud pensioni skeem on tänasel kujul ebaefektiivne**

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Tervisepoliitika mõju vanemaealiste hõivele

- Vanemaealiste tervisliku seisundi parandamine on küll mitmetes riiklikes dokumentides ühe tähelepanu vajava aspektina välja toodud, kuid **puuduvad konkreetsed meetmed** selle eesmärgi saavutamise toetamiseks
- Plaanitakse tõsta teadlikkust erinevatest ohtudest, luua tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse süsteem ning vabastada erisoodustusmaksu alt tööandjate töötajate tervist edendavad investeeringud, mis kõik peaksid aitama inimeste tervist hoida ning selle halvenemist ennetada

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Võrdse kohtlemise poliitika mõju vanemaealiste hõivele

- Võrdse kohtlemise põhimõttest ja vanuselise diskrimineerimise keelust lähtuvalt tuleb vanemaealisi inimesi kohelda teiste vanusegruppidega võrdselt nii tööturule sisenemisel, seal püsimisel kui ka tööturult lahkumisel, samuti töötamist toetavates valdkondades nagu haridus ja sotsiaalkindlustus.
- Õigusselguse huvides on seadusandja pidanud vajalikuks rõhutada tööandjate kohustust järgida võrdse kohtlemise põhimõtet ka töö- ja teenistussuhteid reguleerivates seadustes, dubleerimata seejuures VõrdKS-is sätestatud diskrimineerimist keelavate normide sisu. Võrdse kohtlemise põhimõtet on korratud kahes töötamisega seotud seaduses: Töölepingu seaduses ja Avaliku teenistuse seaduses (täpsemalt ptk 11.1).

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Järeldused ja soovitused

- Kõige olulisemateks takistuseks vanemaealiste osalemisel tööturul on täna suhtumine vanemaealistesse töötajatesse, vanemaealiste kehv tervis ja vananenud teadmised ja oskused.
- Ärgitada ühiskonnas diskussiooni, millised väljakutsed seoses demograafiliste arengutega ees seisavad ning kuidas nendega toime tulla nii, et Eesti riigi konkurentsivõime säiliks pikemaajaliselt.
- Propageerida paindlikku töökorraldust ja paindlikke töövorme.
- Rahvastiku tervisliku seisundi parandamine on pikemaajalisem protsess, kus lühiajaliselt on keerukas tulemusi saavutada. Sellest tulenevalt on oluline, et riik jätkaks süsteemselt tervislike eluviiside soodustamisele tähelepanu pööramist.
- Vanemaealiste tervisliku seisundi parandamiseks on oluline ennetustöö, kuhu tuleks tänasest aktiivsemalt kaasata ka perearstid.
- Kaotada tuleb erisoodustusmaks neilt kulutustelt, mida tööandja teeb töötajate tervisliku eluviisi soodustamiseks.

Sotsiaalteaduslike
rakendusuringute
keskus
RAKE

Järeldused ja soovitused

- Vanemaealiste hõives osalemise soodustamiseks on oluline pöörata tähelepanu nii **elukestvate õppele** kui **aktiivsetele tööturumeetmetele**. Elukestva õppe puhul on oluline ka **vajaduse teadvustamine**.
- **Vanemaealised tuleb täiskasvanuhariduse strateegias välja tuua sihtgrupina** ning neile välja töötada meetmed elukestvas õppes osalemiseks.
- Oluline on suurendada **konkreetselt vanemaealistele suunatud aktiivsete tööturumeetmete hulka**, et ergutada nende osalemist aktiivsetes tööturumeetmetes, teisalt on oluline ka senisest suurem teavitustöö vanemaealiste seas, et tutvustada võimalikke tööturumeetmeid. Vaja **spetsialiseeritud meetmeid/nõustamist**.

RAKE

Täna tähelepanu eest!

Lisainfo:

Kerly Espenberg

E-post: kerly.espenberg@ut.ee

Tel: 5330 7476

<http://ec.ut.ee/rake>

Sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus **RAKE**